

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО КЕРІВНИЦТВА ХОРОВИМИ КОЛЕКТИВАМИ У ВНЗ УКРАЇНИ

УДК 378.016: 78.071.4-051

Ма Сюй

У статті розглядається сутність поняття «керівник хорового колективу», обґрунтовуються методичні засоби, які сприяють адаптації іноземних студентів до умов навчання, що вирізняються за культурними традиціями, особливостями освітньої системи, характером міжособистісного та ділового спілкування викладачів і студентів.

Ключові слова: керівник хорового колективу, іноземні студенти, адаптація, функції керівника хорового колективу, структура діяльності хорового дирижента, методичні засоби.

В статье рассматривается сущность понятия «руководитель хорового коллектива», обосновываются методические средства, которые способствуют адаптации иностранных студентов к условиям обучения, существенно отличающимся по культурным традициям, особенностям образовательной системы, характеру межличностного и делового общения педагогов и студентов.

Ключевые слова: руководитель хорового коллектива, иностранные студенты, адаптация, функции руководителя хорового коллектива, структура деятельности хорового дирижера, методические средства.

BASIC PRINCIPLES OF METHODOLOGY FOR COIRMASTERS' TRAINING OF FOREIGN STUDENTS AT HIGHER SCHOOLS AND UNIVERSITIES IN THE UKRAINE

MA XU, PH. D.

The article deals with the essence of the concept of «head choir» justified methodological tools to assist foreign students' adaptation to training conditions to differ on cultural traditions, especially the educational system, as well as the nature of interpersonal and business communication.

Keywords: head choir, foreign students, adaptation, function choir leader, structure activity methodological tools.

Отримання професійної освіти молоддю за межами своєї країни в останні десятиріччя набуває все більшої популярності. Підґрунтям цього процесу стали глобалізація сучасного світового простору, стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних засобів, збагачення можливостей діалогу різнопланових культур, рух світового суспільства до уніфікованих освітніх орієнтирів та вироблення загальних освітніх стандартів тощо [2, 3].

Важливу роль у розвитку цього процесу відіграла прийнята світовою спільнотою Болонська декларація, в якій визначено стратегію реформування вищої школи на засадах сприяння вільному й мобільному пересуванню студентів, забезпеченню можливості отримувати якісну професійну освіту за власним вибором, а не тільки в країні проживання [1].

У останні десятиріччя в Україні спостерігається інтенсивне підвищення інтересу студентів-іноземців до музичної та музично-педагогічної освіти. Причинами цього, не в останню чергу, стають яскраві творчі досягнення українських митців, продемонстровані ними на світовій арені, які свідчать про високу ефективність діючої системи підготовки музикантів.

Розпочинаючи своє навчання в нових умовах, студенти-іноземці, як правило, стикаються з незвичними для них соціальними, культурними традиціями, особливостями освітньої системи, характером міжособистісного та ділового спілкування, новим мовленнєвим середовищем тощо. Тому на початкових етапах навчання в більшості з них виникає необхідність спеціальної адаптації до нових умов [3]. Не менш важливо, що на прикінцевому етапі навчання перед іноземними студентами постають актуальні запитання: наскільки зміст отриманої ними освіти відповідає вимогам майбутньої фахової діяльності? Чи вдасться ефективно застосувати накопичені знання й навички в професійній діяльності, стати успішним, конкурентоспроможним, готовим до вдосконалення своєї фахової підготовки впродовж трудового життя?

Вирішення цих питань, пов'язаних з проблемами подвійної адаптації іноземного студента на рубежі навчання та початку праці, як показують дослідження науковців, є актуальними і для студентів, що навчаються у ВНЗ України (Є. Буракова, Дін Сін, Т. Довгодько, Л. Рибаченко, О. Палка та інші).

Таким чином, між змістом підготовки майбутніх керівників хорових колективів в українських ВНЗ та реальними вимогами щодо підготовки до майбутньої компетентної професійної діяльності існують певні суперечності, які на різних етапах навчання проявляються в різних формах переживань, емоцій, психологічних станів, очікувань.

Мета статті – обґрунтування методичних засобів, які сприяють адаптації китайських студентів до навчання в українських ВНЗ та формуванню в них здатності гнучко використовувати в майбутній фаховій діяльності набуті знання й навички керівництва хоровими колективами у відповідності до актуальних соціально-освітніх реалій.

Завданнями статті визначено уточнення сутності поняття «керівництво хоровими колективами»; аналіз функцій і структури діяльності сучасного хорового диригента, характеристика методичних засобів, спрямованих на підвищення якості підготовки іноземних студентів до компетентного керівництва хоровим колективом, а також висвітлення результатів діагностики якості підготовки майбутніх фахівців як керівників хору.

У основу уточнення поняття «керівництво хоровим колективом» було покладено визначення в науковій літературі «керівництва» як відповідного комплексу дій, спрямованих на забезпечення успішної діяльності організації, колективу [6].

У галузі хорового мистецтва сутність поняття «керівництво хором» (рос. – «управление хором») традиційно розуміється більш вузько, зв'язуючись з уявленням про диригентсько-хорову майстерність, яка реалізується в навчально-репетиційній та виконавсько-творчій формах діяльності. Оволодіння цими компонентами диригентської майстерності становить мету його навчання [5, 8, 9].

Акцентування уваги на цих аспектах підготовки майбутнього фахівця до творчо-керівної роботи хором цілком зрозуміла. Проте, сьогодні хорові ко-

лективи діють на тлі зростаючої творчої конкуренції, нерідко — в умовах недостатньої організаційної та матеріальної, (державної або спонсорської) підтримки. Ця ситуація вимагає від хороших диригентів підготовки не тільки в сфері професійно-методичної, виконавської та навчально-організаційної діяльності, а й здатності забезпечити належні умови для повсякденної репетиційної роботи, утримання контингенту, здійснення концертно-творчої діяльності, тобто оволодіння знаннями й навичками в галузі менеджменту. У даному випадку вони полягають в здатності до забезпечення керівником належних умов організації діяльності колективу, здійснення зв'язків з культурною громадськістю, само-презентації, налагодження рекламної діяльності тощо.

Підкреслимо, що поняття «керівництво» не слід ототожнювати і з діяльністю менеджерського типу: в теорії управління визначається, що керівництво, на відміну від останньої, нерозривно пов'язане з повноваженнями щодо прийняття рішень, тоді як менеджмент стосується виключно організаційних функцій, спрямованих на забезпечення реалізації актуальних завдань з управління [6].

Таким чином, під керівництвом хоромим колективом розуміється діяльність професійного хорового диригента, спрямована на перетворення групи співаків у творчий колектив, забезпечення його підготовки до публічно-виконавської діяльності та успішної реалізації, на сприяння перспективного розвитку й вдосконалення виконавсько-хорової майстерності колективу. Виходячи з цього, зазначимо, що керівник хору має бути не тільки професіоналом — хоромим диригентом, а й вихователем, володіти якостями проектного організатора та менеджера.

Отож, головними функціями керівника хорового колективу визначимо прогностично-управлінську, навчально-виховну, виконавсько-творчу; організаційно-менеджерську. Підготовка іноземних студентів до виконання цих функцій у майбутній професійній діяльності на Батьківщині потребує забезпечення певних педагогічних умов, а саме:

- здійснення психологічного супроводу на етапі їхньої адаптації до нових умов життєдіяльності та професійної освіти;
- доповнення змісту занять специфічним комплексом знань та навичок за рахунок введення спец. курсів у галузі національної культури, історії музичного, зокрема — хорового мистецтва;
- формування в студентів здатності до самоосвіти, вміння самостійно й варіативно використовувати набуті ЗУН з врахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності;
- збагачення практичних форм диригентсько-хорового спрямування, побудованих на використанні елементів національної хорової культури.

З метою перевірки теоретичних положень було впроваджено експериментальну методику навчання, основу якої складало застосування комплексу спеціальних методичних засобів.

Так, з метою прискорення адаптації студентів-іноземців, їх залучали до участі в культурно-розважальних заходах, на яких китайські студенти представляли своє національне музичне мистецтво, виконували свої улюблені народні пісні та відчували зацікавлене, толерантне й доброзичливе ставлення до себе нового оточення. Студенти-іноземці також об'єднувались у академічні

групи, які опікувались кураторами-викладачами, що допомагало у вирішенні організаційних питань. Крім того, кожен іноземний студент отримував персонального консультанта з числа старшокурсників, який налагоджував на перших етапах спілкування з викладачами з фахових дисциплін.

Дієвим засобом включення іноземних студентів у професійно-мовленнєві форми спілкування слугувала також організація роботи в малих групах – хорових ансамблях, учасники яких по чергово виконували функції керівників-хормейстерів.

Особливим завданням адаптаційного процесу іноземних студентів було вирішення проблеми мовленнєвого порогу. У числі методичних засобів, спрямованих на подолання цих труднощів, були задіяні колективна робота над створенням спеціальних (професійно спрямованих) словників-перекладачів, довідників та організація ситуацій спілкування у процесі роботи над ними.

Задля підготовки студентів до виконання управлінсько-прогностичної функції керівника хору, вони заохочувались до самоорганізації у творчих групах, в яких здійснювалась колективна розробка тематики програм спец. курсів, виявлялись проблеми, які бажано було висвітлити у методичних рекомендаціях. Обговорювались на цих засіданнях також альтернативні плани розвитку китайського хорового колективу, обґрунтовувалась його репертуарна політика, ідеї щодо формування концертних програм, критерії відбору солістів, організації й планування публічних виступів тощо. Крім того, важливими методичними засобами слугували створення банку посилань та засвоєння знань з теорії управління, питань самопідготовки до керівництва творчими колективами; проведення психологічних тренінгів, спрямованих на вдосконалення тих особистісних якостей, які забезпечують успішність керівництва творчим колективом.

Підготовка студентів до навчально-виховної роботи з хоровим колективом відбувалась у двох аспектах: виховному та навчальному. Враховуючи те, що завдання виховного спрямування стосуються передусім організації хорового колективу як суб'єкту художньо-виконавчої діяльності, велике значення надавалось вмінню поставити перед хором значущу, привабливу мету, стимулювати в його учасників позитивну мотивацію до хорових занять, до колективного музикування. При цьому в студентів формувались уявлення про те, що вдосконалення мотивації співаків у хорах різного типу має будуватись на різному підґрунті, з гнучким використанням різноманітних прийомів.

Так, в роботі з аматорськими (шкільними, самодіяльними, фольклорними) колективами, в яких співаки-любители беруть участь в співі виключно на засадах особистого інтересу, на перший план виходить вміння володіння методичними засобами заохочення, а саме – здатність створювати сприятливий, позитивний психологічний клімат на заняттях; відбір не надто складного, цікавого хористам, і в той же час – художньо цінного, різноманітного за характером та виконавчими прийомами музичного матеріалу, використання допоміжних засобів, наприклад – рухово-ігрових (ілюстрація в рухах змісту жартівливих пісень), діалогічних (переклички хорових груп) тощо.

Навчальна функція освітнього процесу здійснювалась, передусім, на засадах традиційних методик диригентсько-хорової освіти, достатньо детально розкритих у відповідних посібниках та методичних розробках [2, 8, 9]. Вона стосувалась формування диригентсько-мануальної техніки, методики форму-

вання навичок аналізу музичних текстів, розробки анотацій художньо-пояснювального, просвітницького та методичного спрямування.

Крім того, застосувались і специфічні елементи навчання, спрямовані на врахування умов майбутньої професійної діяльності студентів-іноземців. Так, студенти засвоювали спеціальну методiku співу по знаках за виробленою в Китаї на протязі багатьох століть мануальною технікою, близькою за своїми особливостями до хіромантії. Ця техніка й сьогодні використовується на шкільних уроках, які мають назву «насолода музикою»; вона добре відома також всім співакам-аматорам.

Свої специфіки набували і такі традиційні форми підготовки майбутніх хорових диригентів, як створення й «захист» анотацій художньо-пояснювального або методичного «супроводу» до творів з репертуару. Такі захисти анотацій іноземними студентами впроваджувались задля формування здатності працювати з різними хоровими колективами. Тому вони відбувались у формі варійованого, «адресного» викладу результатів цілісного аналізу хорового твору, узагальнення спостережень і надання власних художньо-естетичних оцінок, виконаних для уявлених (аматорського, шкільного, професійного) колективів. Так, у процесі захисту анотації, призначеного уявленому аматорському хору, важливим було вміння «диригента» емоційно-виразно та лаконічно викласти своє особисте ставлення до твору, розкрити художню його ідею, стимулюючи співаків до кропіткої та натхненної роботи над розучуванням та виконанням. У розробці анотації для професійного колективу провідного значення набували теоретична, методична обґрунтованість, переконливість висловлених думок, здатність висловлювати свої думки у демократичній, гнучкій формі, проявляти готовність до обговорення альтернативних пропозицій, побажань та творчих порад, вміння «співпрацювати» з досвідченими співаками-хористами, проявляти повагу до їхньої ініціативи.

Задля успішної інтеграції випускників у майбутню професійну діяльність було також впроваджено спец. курс з історії розвитку національного музичного, зокрема – хорового мистецтва. Його зміст охоплював знайомство з становленням поширених в Китаї хорових жанрів, типів хорових колективів, знання у галузі народного хорового мистецтва та творчості провідних композиторів КНР.

Крім того, в програмний зміст музично-історичних дисциплін були введені змістові модулі з самостійної роботи, завданнями для яких слугувала інформація про китайських музикантів, фахівців з хорового мистецтва відповідного історичного періоду. Таким чином, студенти мали здійснювати інформаційно-пошукову роботу, нерідко – на китайській мові, перекладати ці тексти та переказувати їх. Помітимо, що завдяки цьому відбувалось збагачення знань не тільки іноземних, а і українських студентів та викладачів.

Підготовка студентів до виконання функцій менеджера включала в себе завдання на формування інформаційної бази, засвоєння ділового стилю спілкування з врахуванням тонкощів, властивих різним країнам світу, з основами комп'ютерного дизайну, оволодіння навичками роботи з презентаційними програмами, сучасними інформаційно-комунікативними засобами Інтернету, засвоєння технології рекламного забезпечення публічної діяльності творчих колективів.

Таким чином, підвищення ефективності підготовки іноземних студентів, як майбутніх керівників хорових колективів, забезпечувалось на засадах сприяння адаптації до умов навчання в іншій країні, формування всіх блоків компетентності керівників сучасного хорового колективу з врахуванням специфіки їхньої майбутньої фахової діяльності.

Впровадження цього комплексу методичних засобів здійснювалось на протязі трьох років на базі ПНПУ ім. К.Д. Ушинського. Діагностика отриманих результатів здійснювалася за критеріями, що відповідали компонентам діяльності керівника хорового колективу, а саме — «готовність до прогностично-керівної діяльності»; «готовність до навчально-виховної діяльності»; «готовність до виконавчо-творчої діяльності»; «готовність до організаційно-менеджерської діяльності». Оцінювання здійснювалось за 4-бальною шкалою.

Порівняння даних констатуючого і прикінцевого діагностичних зрізів показало, що застосування описаного комплексу методичних засобів сприяло адаптації студентів до умов навчання та вдосконаленню їхньої підготовки до керівництва хоровами колективами. Так, за першим критерієм — «готовність студента до прогностично-керівної діяльності» — високим балом у другому зрізі було оцінено на 9,5% респондентів більше, чим у констатувальному зрізі, а низьким балом було оцінено на 12,5% студентів менше. За другим критерієм — «підготовка студентів до навчально-виховної діяльності» — в заключному зрізі вищу оцінку (4 бали) отримало на 14,2% студентів більше, а низьку (1 бал) — на 15,7% менше, ніж на Експериментальній діагностиці. За третім критерієм: «готовність до виконавчо-творчої діяльності» аналогічний результат дорівнював 15,1% і 15,9% відповідно. За четвертим критерієм «готовність до організаційно-менеджерської діяльності» були отримані найбільш яскраві результати: вищий бал отримало на 17,2% більше респондентів, а низькими балами було оцінено випробовуваних на 16,1% менше порівняно з оцінками, отриманими студентами на початку експерименту.

Таким чином, припущення щодо ефективності застосованого комплексу методичних засобів у підготовці іноземних студентів до керівництва хоровами колективами за організаційно-прогностичними, навчально-вихованими, виконавчо-творчими, організаційно-менеджерськими компонентами професійної діяльності знайшли своє підтвердження.

У процесі подальшого дослідження доцільно здійснити кореляційний аналіз та встановити міру значущості пропонованих структурних компонентів підготовки керівника хору для його майбутньої практичної діяльності.

Література

1. Болонская декларация. Зона Европейского высшего образования // Совместное заявление европейских министров образования. — Болонья, 1999 : [електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.inf.tsu.ru/Webdesign/bpros.nsf/news/010920051C>.
2. Бочкарёв Л. Л. Психология музыкальной деятельности / Л. Л. Бочкарёв. — М. : Институт психологии РАН. — 1997 г. — 352 с.
3. Дін Сін Психологічний супровід соціальної адаптації китайських студентів в Україні. — Автореф. 19.00.07. — Одеса, 2009. — 20 с.

4. Лінь Хай. Методичні засади диригентсько-хорової підготовки студентів до роботи в школах Китаю та України: дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Лінь Хай. — К., 2007. — 189 с.

5. Селезнева Н. О. Професіоналізм хормейстера. Психологічний та культурно-історичний аспекти : автореф. дис. ... канд. мистецтво-знавства : 17.00.03 / Н. О. Селезнева. — Одеса, 2004. — 18 с.

6. Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970—1980). — Електронний режим: <http://sum.in.ua/s/kerivnyctvo>

7. Смирнова Т. А. Теоретичні і методичні засади диригентсько-хорової освіти у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Т. А. Смирнова. — К., 2004. — 40 с.

8. Пигров К. Руководство хором / К. Пигров. — М. : Музыка, 1964. — 220 с.

9. Чесноков П.Г. Хор и управление им: учебное пособие / П.Г.Чесноков. — М., 1961. — 240 с.

BASIC PRINCIPLES OF METHODOLOGY FOR CHOIRMASTERS' TRAINING OF FOREIGN STUDENTS AT HIGHER SCHOOLS AND UNIVERSITIES IN THE UKRAINE

MA XU, PH. D.

***Abstract.** This paper presents the analytical results of literature courses on adaptation of foreign students and specific features by the training of future specialists and choirmasters. There is defined the meaning of intensions “choral conductor” and “leading of chorus”. The “choral conductor” shall be understood to mean the organization of choral creative activities mastering due to professional skills of a choral conductor. The leading of the chorus covers the more comprehensive scope of functions among them also educational, motivational, projective, organizing, teaching and creative performing. Taking into account the above mentioned tasks there is specified the activity structure for a modern choral leader with following components: forecasting management, education, creative performance and the executive functions; there are competences described to be acquiring by future specialists during their training as the specific features of their occurring in the teaching of foreign students.*

Hereon there are methodical instruments explained intended to quality improvement by the training of foreign students to be a manager of choir. These include stimulation of favorable psychological climate at the lessons; managing of communicative situations aimed to extension of contacts, language activities by foreign students; supplemental content in the training of choral conductors by additional knowledge and skills taking into account the special needs of the actual Chinese choir art in form of elective additional lessons, modules with individual and creative tasks; focused development of skills to flexible and variable using of acquired knowledge, skills and abilities to professional self-development, instance of creative initiative in the future professional occupation.